

Erkan Özden

FALSKE NYHEDER

KAMPEN OM DEN VIRKELIGE VIRKELIGHED

Hver dag bliver vi bombarderet med nyheder på nettet. På Facebook, Snapchat, Twitter og Instagram. Mange af nyhederne kommer fra troværdige kilder vi normalt kan stole på, men i den stride strøm af nyheder kommer der også falske nyheder. Altså nyheder som er baseret på løgne eller simpelthen ikke har noget med virkeligheden at gøre. Under den amerikanske præsidentvalgkamp i 2016 kom falske nyheder, eller *fake news*, for alvor på dagsordenen.

Jeg har flere gange været med i udsendelser på tv og radio om emnet. Om det er Aftenshowet, børnenes nyheder på Ultrant eller radioens P4, så er falske nyheder noget der får stor opmærksomhed. Jeg bliver ofte kontaktet af lærere og unge fra landets skoler og gymnasier, som interesserer sig for emnet. Med DRs store skoleprojekt, I Sandhedens Tjeneste, har jeg arbejdet målrettet med emnerne kildekritik, troværdighed og falske nyheder. Over 30.000 unge har det seneste år været igennem projektet, og det har været en stor inspiration. Men det er ikke kun unge i skolen eller gymnasiet, der kan have glæde af at blive mere kritiske på nettet.

Denne e-bog har jeg skrevet til alle, der vil have et relativt let overblik over hvad falske nyheder går ud på. Rigtig god fornøjelse.

Erkan Özden

København, marts 2017.

INDHOLD

Falske nyheder i vores egen bageovn	3
Fake news – Den amerikanske valgkamp 2016.	4
De ekstreme eksempler på falske nyheder.....	5
Hvor stor indflydelse har falske nyheder?.....	6
Facebook og falske nyheder	7
Opmærksomhed på Snap	8
Hvad er problemet med falske nyheder?	9
Falske eller alternative fakta.....	9
Alternative eller selektive fakta?	10
Alt er ikke falske nyheder	10
Forklædte falske nyheder	11
Angreb eller vildfaren nytårsraketen?.....	12
Hvordan opdager man falske nyheder?.....	12
Bevæg dig som Blomsterberg	13
Ukendte sider – giv agt!.....	13
Fem gode kritiske spørgsmål	14
Referencer	15

FALSKE NYHEDER I VORES EGEN BAGEOVN

Mette Blomsterberg har været dommer i "Den Store Bagedyst", et populært tv-program på DR1, men valgte at stoppe. Det var en stor nyhed i flere medier, fordi rigtig mange interesserer sig for programmet og for Mette Blomsterberg som person. Hun er med andre ord vildt populær og derfor har hun et godt navn, også for folk der måske har mindre gode hensigter.

Pludselig dukkede der en historie op om at Mette Blomsterberg var stoppet på "Den Store Bagedyst", fordi hun var blevet overvægtig, og at hun nu anbefalede et nyt slankeprodukt. Mette Blomsterberg var selv meget hurtig til at reagere på historien.

Hvis folk faktisk tror på sådan en historie, så kan det føre til at de køber et produkt, som måske er farligt eller bare er dårligt. Under alle omstændigheder er det ikke noget Mette Blomsterberg har lyst til at lægge navn til.

I EKSEMPEL 2 ser du den falske historie om Mette Blomsterberg. Mette Blomsterberg kalder det selv foruroligende, at den falske hjemmeside ligner Ekstra Bladets hjemmeside. Hun ved naturligvis, at historien er falsk, fordi den handler om hende selv, men hun lægger selv mærke til at Ekstra Bladets kendte røde logo er i hjørnet og at den falske side hedder noget der minder om avisens adresse, altså et helt bevidst forsøg på at snyde læseren til at tro at det faktisk er Ekstra Bladet, der skriver historien.¹ Her har jeg valgt at lade være med at linke til den falske side eller skrive hvad den hedder, især fordi vi ikke ved hvad formålet med den er. Læg også mærke til hvordan overskriften er skrevet.

Der står: **"Den Virkelige Grund Til Det Pludselige Bagedyst Exit!"**. For det lidt trænede øje, ser det ret mærkeligt ud. Først og fremmest fordi vi på dansk ikke bruger stort begyndelsesbogstav ved hvert ord. Så noget tyder på, at det ikke er personer med gode danskundskaber, der står bag teksten. Det passer jo meget godt med at hjemmesiden, ifølge DR, er registreret i Ungarn, muligvis som et forsøg på skjult reklame.²

Her er det jo ikke kun Mette Blomsterbergs navn, der bliver misbrugt, for også Ekstra Bladets navn bliver misbrugt. Derfor har Ekstra Bladets chefredaktør Poul

Madsen slået klart fast, at hans avis ikke kender noget til historien:

*"Det er selvfølgelig helt uacceptabelt og meget groft, at Mette Blomsterberg bliver citeret for noget, hun aldrig har sagt. At det oven i købet sker på en hjemmeside, der bevidst har en slående lighed med vores hjemmeside, kan vi slet ikke tolerere. Derfor har vi mandag formiddag politianmeldt selskabet bag den falske hjemmeside, siger Poul Madsen."*³

Der er nok en grund til at folkene bag den falske side efterligner Ekstra Bladets hjemmeside. På den måde forsø-

Mette Blomsterberg
19. februar kl. 19:04 · 🌐

Advarsel fra mig!!!!

Vi er netop kommet hjem efter en SKØN uge i Italien på ski...;)0)
Fuldstændigt fantastisk 🍷🍷🍷

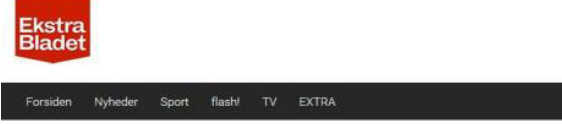
Jeg er af mange blevet gjort opmærksom på, at der florere en FALSK historie på Facebook om, at jeg skulle anbefale et "slankepilleprodukt", & at årsagen til at jeg har takket pænt nej tak til endnu en sæson af Den store Bagedyst, skulle være fordi at jeg er blevet overvægtig...

Det er selvfølgelig USANDT!

Så tag endelig afstand fra denne slags 'fake news'...

Knus fra en både vred & bekymret Blomst 🍷

EKSEMPEL 1: Mette Blomsterbergs opslag på Facebook med advarsel mod en falsk nyhed.

Ekstra Bladet

Forsiden Nyheder Sport flash! TV EXTRA

Blomsterberg: Den Virkelige Grund Til Det Pludselige Bagedyst Exit!

Efter en række spekulationer omkring baggrunden for Mette Blomsterbergs pludselige exit fra populære TV-program, står hovedpersonen nu frem med den "rigtige version" af historien!

EKSEMPEL 2: Falsk nyhed om Mette Blomsterberg

¹ <http://www.dr.dk/nyheder/indland/blomsterberg-offer-fake-news-det-er-virkelig-ubehageligt>

² <http://www.dr.dk/nyheder/indland/blomsterberg-offer-fake-news-det-er-virkelig-ubehageligt>

³ <http://ekstrabladet.dk/flash/dkkendte/mette-blomsterberg-er-offer-for-fake-news/6541189>

ger man at stjæle troværdighed og snylte på et etableret brand, altså et kendt medie som Ekstra Bladet.

Troværdighed, altså at man kan stole på nyheder, er ikke kun vigtigt for journalister og medierne. For ganske almindelige borgere, og brugere af nyheder, er det meget vigtigt at kunne stole på fakta. Vi kan sagtens være uenige om indholdet og have mange meninger, men fakta er en slags fælles spilleregler vi kan diskutere ud fra. Derfor er det vigtigt vi kan blive nogenlunde enige om hvad der er rigtigt

FAKE NEWS – DEN AMERIKANSKE VALGKAMP 2016

Under den amerikanske præsidentvalgkamp i 2016 gik Donald Trump gentagne gange efter journalister på flere medier og kritiserede dem for at være uærlige eller for at lyve om ham. Han har direkte sagt, at han er i krig med medierne og at journalister er de mest uærlige mennesker på jorden.⁴

Donald Trump vandt præsidentvalget den 8. november 2016 og på det første pressemøde, som nyvalgt præsident, kritiserede han også flere medier. For eksempel nægtede han at svare på spørgsmål fra tv-stationen CNN, som han beskyldte for at lyve. En journalist fra CNN forsøgte mange gange at stille spørgsmål, men Donald Trump nægtede. Og til sidst sagde han:

*"You are fake news."*⁵

Han beskyldte altså CNN for at levere falske nyheder, og netop diskussionen om falske nyheder, eller *fake news*,

og forkert, og det er ikke nødvendigvis altid så nemt som det lyder.

Diskussionen om falske nyheder bager ikke kun i vores egen hjemlige ovn, for emnet får også enorm opmærksomhed mange andre steder i verden. Der kom især gang i diskussionen om falske nyheder under den amerikanske valgkamp i 2016.

tog nærmest raket fart i begyndelsen af 2017. Pludselig begyndte nærmest alle at diskutere emnet i medierne, på skolerne og sikkert også derhjemme.

Man kan altså roligt sige, at præsidentvalgkampen i 2016, og især Donald Trump, har fået ekstremt meget opmærksomhed i hele verden. Men hvis vi kun fokuserer på USA og den amerikanske diskussion om falske nyheder i politik, så risikerer vi at falde i fælden alle mulige andre steder. Der er rigtig mange journalister og faktatjekkere, som ikke laver andet end at kigge på hvad Trump siger. Alle har ret til at have deres mening, men her lader vi meninger om Donald Trump og hans personlighed ligge. For der er meget andet vi kan se på fra den amerikanske valgkamp i 2016 når det gælder falske nyheder.

⁴ https://www.washingtonpost.com/politics/trump-in-cia-visit-attacks-media-for-coverage-of-his-inaugural-crowds/2017/01/21/f4574dca-e019-11e6-ad42-f3375f271c9c_story.html?utm_term=.b9d46e8c00ca

⁵ <https://www.nytimes.com/2017/01/11/us/politics/trump-press-conference-transcript.html>

DE EKSTREME EKSEMPLER PÅ FALSKE NYHEDER

I efteråret 2016 var der kæmpe fokus på USA og valgkampen mellem Hillary Clinton og Donald Trump. Pludselig dukkede der flere historier op om en gruppe unge, der sad og spredte falske nyheder om det amerikanske valg. Men de sad meget langt fra USA, nemlig i en lille by i Makedonien.

Det amerikanske netmedie BuzzFeed News har haft flere store historier om hvordan unge i Makedonien sendte falske nyheder ud under præsidentvalgkampen og har vist flere eksempler på falske nyheder, som man kan se i EKSEMPEL 3⁶.

Som det fremgår i EKSEMPEL 3, er der for eksempel en historie om at Barack Obama blev født i Kenya, noget Donald Trump påstod i lang tid, indtil Barack Obama viste sin fødselsattest frem, som viser at han er født i Hawaii. Der er også en historie om at Robert De Niro støtter Trump og chokerer Hollywood, hvilket er opdigtet. Tværtimod har Robert De Niro sagt, at han har lyst til at slå Trump i hovedet og blandt andet sagt:

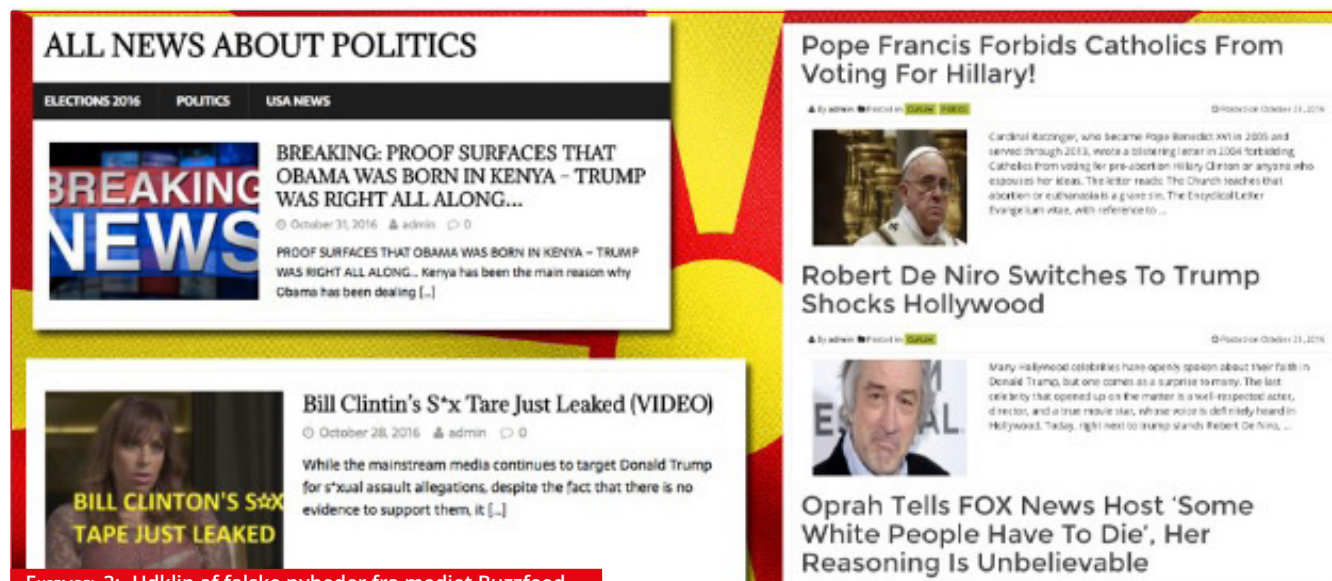
*"Han er en hund. Han er et svin. Han er en svindler. Han er en bedrager, der ikke aner, hvad han taler om. Han er så åbenlyst dum."*⁷

En af de falske historier, der fik allermest omtale under den amerikanske præsidentvalgkamp, var historien om, at Pave Frans skulle have forbudt katolikker at stemme på Hillary Clinton. Med over en milliard katolikker i verden har Paven en hel del indflydelse, og det ville være noget af en historie, hvis det ellers var rigtigt. Paven har på intet tidspunkt forbudt nogen at stemme på Clinton og har heller ikke sagt, at han foretrak Trump. Tværtimod har han tidligere, næsten direkte, kritiseret Donald Trumps planer om at bygge en mur mod Mexico. Pave Frans sagde:

*"Et menneske som kun tænker på at bygge mure, hvor end det måtte være, i stedet for at bygge broer, er ikke kristen."*⁸

Det britiske mediehus BBC var i kontakt med en 19-årig universitetsstuderende, fra Makedonien. Han siger, han kopierede artikler fra højreorienterede sider i USA og opdigtede sine egne historier. Han gav dem en ny overskrift, der fangede opmærksomheden og fik folk til at dele dem på Facebook. På den måde tjente han på reklamer og antallet af klik. På en enkelt måned tjente han, ifølge BBC, over 13.000 kroner, men han påstår at hans venner har tjent meget mere.

*Teenagere i vores by er ligeglade med hvordan amerikanerne stemmer, griner han. De er bare tilfredse med, at de kan tjene penge og kan købe dyrt tøj og drinks, siger han til BBC*⁹

Eksempel 3: Udklip af falske nyheder fra mediet BuzzFeed.

6 https://www.buzzfeed.com/craigsilverman/how-macedonia-became-a-global-hub-for-pro-trump-misinfo?utm_term=.ywAOM6wwO#.upAgkyrrg

7 <http://insider.foxnews.com/2016/10/07/robert-de-niro-rips-donald-trump-new-ad-kelly-file-exclusive>

8 http://politiken.dk/udland/fokus_int/Fokus_pr_sidentvalg_2016/article5611792.ece

9 <http://www.bbc.com/news/magazine-38168281>

HVOR STOR INDFLYDELSE HAR FALSKE NYHEDER?

Falske nyheder blev delt tusinder af gange under den amerikanske valgkamp i 2016 og bliver ved med at dukke op når man søger på nettet. Der er dog uenighed om, hvor meget falske nyheder reelt betød for valget i USA, og man må nok være ærlig at sige, at den slags kan være svært at måle. Men for eksempel er der lavet en amerikansk undersøgelse af sociale medier og falske nyheder under præsidentvalgkampen i 2016 (The National Bureau of Economic Research). Ifølge undersøgelsen, huskede den gennemsnitlige amerikaner mindre end én falsk nyhedshistorie om enten Trump eller Clinton, og lige over halvdelen af dem troede på den falske historie, de havde set.

Konklusionen i rapporten er, at de sociale medier ikke var den vigtigste kilde til nyheder om valget og at de falske nyheder kun blev set af få amerikanere. Hvis man forestiller sig, at falske nyheder påvirkede valgets resultat, ville det svare til, at en enkelt falsk nyhed havde lige så stor gennemslagskraft som 36 politiske reklamer på tv, er også konklusionen i undersøgelsen.¹⁰

Ifølge en anden amerikansk undersøgelse, fra Pew Research Center, baseret på en spørgeundersøgelse, mener 64 procent af de adspurgte, at falske nyheder skaber stor forvirring om aktuelle begivenheder og fakta. Og så siger 23 procent af de adspurgte, at de har delt falske politiske nyheder på nettet, enten bevidst eller ubevidst.¹¹

I undersøgelsen fra Pew Research Center bliver det også bemærket, at det er svært helt præcist at måle hvor me-

get folk faktisk støder på opdigtede nyhedshistorier, altså falske nyheder. Men omkring en tredjedel (32 procent) af de adspurgte amerikanere svarer, at de ofte ser politiske nyhedshistorier, som er opdigtede.¹² Selvom det er svært at måle, tyder det altså på at amerikanerne, i hvert fald under valgkampen i 2016, havde en oplevelse af at støde på falske nyheder ganske ofte.

Forskellige undersøgelser kan naturligvis komme frem til forskellige resultater, og der vil være delte meninger om hvor stor betydning falske nyheder havde for det amerikanske valg. For eksempel er Facebook blevet beskyldt for ikke at gøre nok for at bekæmpe falske nyheder.¹³

¹⁰ Stanford University og NBER. (Januar 2017) Social Media and Fake News in the 2016 Election. (s. 22)

¹¹ Pew Research Center. (December 2016) Many Americans Believe Fake News Is Sowing Confusion. (s. 8)

¹² Pew Research Center. (December 2016) Many Americans Believe Fake News Is Sowing Confusion. (s. 3)

¹³ <http://www.bbc.com/news/business-38631847>

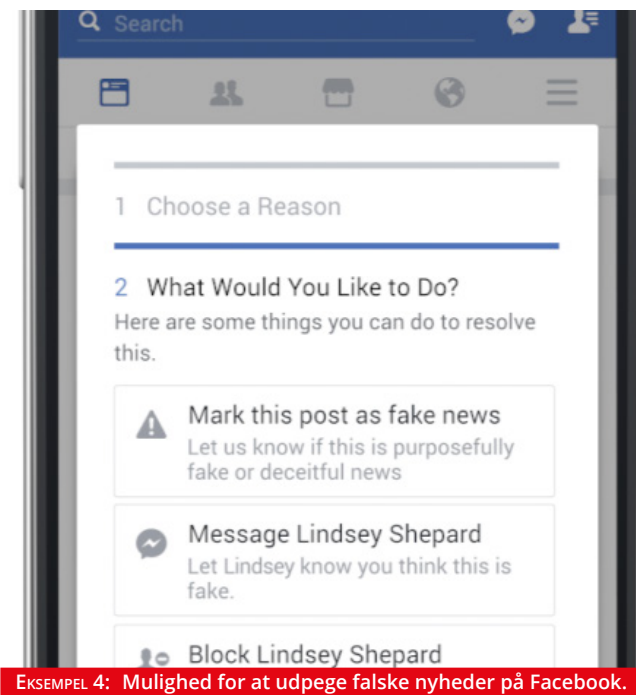
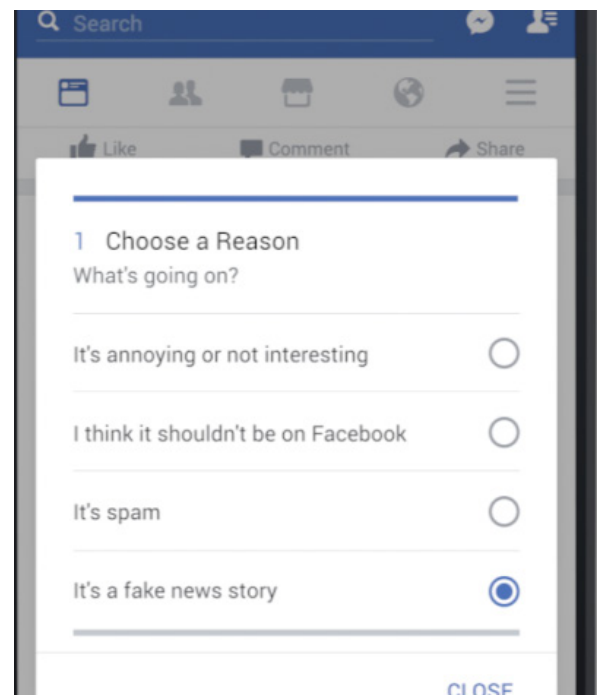
FACEBOOK OG FALSKE NYHEDER

Kan det virkelig passe? Hvem siger det?

Vi når meget langt med de simple, gode spørgsmål, når vi færdes på nettet og ikke mindst på Facebook. Det er det medie, mange får deres opdateringer og nyheder fra. Hver dag bliver der delt mange fine og helt almindelige nyheder på Facebook fra traditionelle medier som Berlingske, Politiken, Ekstra Bladet, BT, DR, TV2 og mange andre, som vi har kendt i mange år og som generelt leverer stof, vi kan stole på. Men i en jungle af nyheder og informationer, bliver der også delt alt muligt andet, og noget af det er altså direkte falsk. Det forsøger man nu på Facebook at gøre noget ved. Som sagt har netop Facebook været kritiseret for ikke have gjort nok for at bekæmpe falske nyheder under den amerikanske valgkamp i 2016. Stifteren af Facebook, Mark Zuckerberg, har erkendt, at Facebook har meget mere arbejde at gøre i måden at håndtere falske historier på, og noget tyder på at der er tiltag på vej.¹⁴

Det kommer ikke nødvendigvis til at se sådan ud, men EKSEMPEL 4 illustrerer hvordan Facebook muligvis kan komme til at håndtere falske historier fremover. Man får for eksempel muligheden for at sætte en advarsel ved en historie eller direkte udpege den som en falsk nyhed. Ifølge det amerikanske medie NPR, arbejder Facebook lige nu med forskellige grupper, der tjekker fakta og finder falske historier.¹⁵

Det er også noget man arbejder aktivt med i Tyskland. Hvis tilpas mange mener, at en nyhed på Facebook er falsk, kan man trykke på en knap, og en gruppe faktatjek-

EKSEMPEL 4: Mulighed for at udpege falske nyheder på Facebook.

kere går så i gang med at undersøge den. På den måde vil man forsøge at finde de falske nyheder. I Tyskland er det et samarbejde mellem Facebook og gruppen Correctiv, der er en uafhængig researchgruppe, altså en gruppe, der arbejder for at tjekke fakta. I Correctiv mener man, at falske nyheder er en stor trussel mod demokratiet i Tyskland. Ifølge lederen af organisationen, David Schraven, er falske nyheder "...et forsøg på at sprede had i vores samfund."¹⁶

Nu får Facebook ret meget opmærksomhed, fordi mange er på netop det medie, men især de lidt yngre, er måske i mindre grad på Facebook. Der er dog ingen grund til at tro, at falske nyheder kun holder sig til særlige medier, og derfor er man også opmærksom på det andre steder, for eksempel på Snapchat, hvor der er rigtig mange unge.

¹⁴ <http://www.npr.org/sections/thetwo-way/2016/12/15/505728377/facebook-details-its-new-plan-to-combat-fake-news-stories>

¹⁵ <http://www.npr.org/sections/thetwo-way/2016/12/15/505728377/facebook-details-its-new-plan-to-combat-fake-news-stories>

¹⁶ <http://www.usatoday.com/story/news/world/2017/02/01/german-election-fake-news/97076608/>

OPMÆRKSOMHED PÅ SNAP

Et af de steder, hvor man virkelig skal kæmpe om opmærksomheden er på Snapchat. Her har man allerede sat begrænsninger på indhold med nøgenhed, vold eller andet, der kan virke stødende på nogle brugere. Derfor har Snapchat indført et krav om, at man tilføjer en advarsel, når man bringer den slags billeder eller video. Snapchat er også for længst blevet et sted, hvor man bringer nyheder i kort form, og på Snapchat understreger ledelsen at nyheder ikke skal være click bait¹⁷, men nyheder med rigtigt indhold. Faktisk har Snapchat også en række retningslinjer for at undgå falske nyheder. Ifølge de retningslinjer skal nyhederne være korrekte, faktatjekkede, og links må ikke være vildledende eller falske. Folk der udsender nyheder, må heller ikke udgive sig for at være en anden person eller organisation.¹⁸ Snapchat er allerede en stor magtfaktor og har planer om at gå på børsen i 2017, og det er der rigtig mange penge i.¹⁹ Derfor er virksomheden også nødt til at sikre sig, at tingene foregår på en ordentlig måde. Hvis det hele pludselig bare bliver en omgang løgne og overdrivelser, uden hold i virkeligheden, er der risiko for at folk ikke gider det mere. Det er sådan set noget alle medier må forholde sig til, for det handler om troværdighed.

¹⁷ Click bait: Bait betyder madding, altså noget man sætter på krogen for at fange en fisk. Man kan kalde det en slags lokkemad, for at få dig til at bide på krogen. Altså for at få dig til at klikke på en nyhed eller en reklame.

¹⁸ <http://www.usatoday.com/story/tech/talkingtech/2017/01/24/snapchat-clamps-down-clickbait/96995456/>

¹⁹ <http://nyheder.tv2.dk/business/2017-02-07-snapchat-stiftere-kraever-milliarder-men-vil-selv-bestemme-det-hele>

HVAD ER PROBLEMET MED FALSKE NYHEDER?

Der kan være mange forklaringer på hvorfor nogle beslutter sig for at sende falske nyheder ud på nettet. Der kan helt banalt være tale om, at man vil tjene penge på at få folk til at klikke på ens side, altså reklameindtægter. Der kan også være en politisk interesse i at sprede falske nyheder, for eksempel for at få valgt den politiker, man støtter. Falske nyheder bliver også brugt til at sprede løg-

ne om nogle mennesker man måske ikke bryder sig om, eksempelvis for at påvirke folks holdning eller måske for at skabe had. Problemet med falske nyheder er, at de kan skabe et særligt, måske ovenikøbet fordrejet, billede af virkeligheden. Og det lumske ved falske nyheder er, at de ikke nødvendigvis er falske hele vejen igennem. Indtil nu har vi set en række eksempler som var klokkeklare, der

var ikke så meget tvivl om at de var falske, altså direkte falske. Men ofte kan der være tale om at dele af nyheden er falsk eller at man drejer tilpas meget på fakta, så det bliver halvrigtigt eller halvforkert. Nogle taler ligefrem om alternative fakta, et begreb som også er dukket op i USA.

FALSKE ELLER ALTERNATIVE FAKTA

Da Donald Trump blev indsat som præsident under en stor ceremoni i hovedstaden Washington DC, blev der lavet mange historier. En af dem, måske den mest omtalte, handlede om hvor mange der faktisk var til stede som publikum. Medierne skrev om, at der var færre deltagere i forhold til dengang Barack Obama blev indsat i 2009. De store medier som CNN havde optagelser fra 2009, som de kunne sammenligne direkte med billeder fra 2017, hvor man kunne se, at der var færre i netop 2017. Donald Trumps presserådgiver sagde, at der var tale om det største publikum nogensinde ved en indsættelse, både ved at møde op og rundt omkring i verden.²⁰

Donald Trumps pressesekretær Sean Spicer blev i første omgang ved med at holde fast i, at der var tale om det største

publikum nogensinde til en indsættelse af en præsident. Til et pressemøde sagde han:

"Nogle gange kan vi være uenige om fakta".²¹

Siden uddybede Sean Spicer sine udtalelser og sagde, at Donald Trumps indsættelse var den mest fulgte, hvis man altså tæller tv og online med:

"Jeg har ret til at sige, at hvis man tæller streaming, Facebook, YouTube, alle de forskellige live streams vi har informationer på indtil videre, så tror jeg ikke der er nogen tvivl om at det var den mest sete indsættelse nogensinde", sagde Spicer.²²

På et tidspunkt gik Donald Trumps personlige rådgiver, Kellyanne Conway, ind i diskussionen. Hun sagde, at der var tale om "alternative fakta", hvilket var en stor overraskelse for mange. Det gav endnu engang mange overskrifter i de amerikanske medier og blev diskuteret på livet løs i en stor del af de internationale medier, også i Danmark. I et interview har hun siden lagt op til, at hun i virkeligheden måske mente "alternativ information" og "supplerende fakta", i stedet for alternative fakta. Men hendes udtalelse om alternative fakta er nærmest blevet verdensberømt og nok noget man sent vil glemme.²³

²⁰ https://www.washingtonpost.com/news/fact-checker/wp/2017/01/22/spicer-earns-four-pinocchios-for-a-series-of-false-claims-on-inauguration-crowd-size/?utm_term=.ce3773b13750

²¹ <https://www.theguardian.com/us-news/2017/jan/23/sean-spicer-white-house-press-briefing-inauguration-alternative-facts>

²² <http://www.usatoday.com/story/news/politics/2017/01/24/fact-check-inauguration-crowd-size/96984496/>

²³ <http://www.independent.co.uk/news/world/americas/us-politics/kellyanne-conway-alternative-facts-oscar-best-picture-gaffe-donald-trump-bowling-green-massacre-a7610831.html>

ALTERNATIVE ELLER SELEKTIVE FAKTA?

Grunden til at diskussionen om alternative fakta har fået så stor opmærksomhed, er måske at det udfordrer hele den måde journalister arbejder på. Seriøse journalister arbejder ideelt set på at komme så tæt på virkeligheden som muligt og forsøger at være neutrale og balancerede. Derfor søger seriøse journalister altid flere sider af en sag, fordi der er delte meninger om det meste. Det er journalistens opgave at finde fakta, altså det der er virkeligheden. Men der er folk der mener, at medierne nogle gange fordrejer virkeligheden eller måske fokuserer for ensidigt på et emne eller fravælger emner. Der er også nogle der direkte beskylder medierne for at lyve.

Men også herhjemme er der nogle gange diskussioner

om mediernes egen rolle, også i forhold til dækningen af Donald Trump. For eksempel skriver Berlingskes konstituerede chefredaktør Anna Libak:

*"Hvor Trump & kompagni betjener sig af 'alternative fakta', der er påstande frit opfundet til lejligheden, kan medierne anklages for at levere 'selektive fakta'. Det er nyheder, som bevidst – og meget muligt ubevidst – udelader alt, der kan svække budskabet om, at en galning har indtaget Det Hvide Hus."*²⁴

Her er der en kritik af at medierne udvælger fakta, altså udvælger de mere negative nyheder om Donald Trump, for at skabe et dårligt billede af ham. Medierne bliver ofte

kritiseret og laver naturligvis også fejl eller historier, der nogle gange bliver ubalancerede. Men bare fordi et medie har lavet en fejl eller en dækning som kan kritiseres, behøver der jo ikke at være tale om falske nyheder.

Når man kigger på hvordan begrebet falske nyheder bliver brugt, kan det godt virke som om der er gået lidt mode eller inflation i det. Det er ikke noget vi har videnskabeligt belæg for at sige her, men kald det en maveforemmelse. I hvert fald virker det som om man pludselig kalder alt muligt for falske nyheder, og det skal man nok passe på med.

ALT ER IKKE FALSKE NYHEDER

Der har været meget stor fokus på Donald Trumps brug af begrebet falske nyheder og især fokus på hans brug af Twitter, hvor han er meget flittig. Donald Trumps tweet i EKSEMPEL 5 kan man oversætte på følgende måde til dansk:

"Alle negative målinger er falske nyheder, fuldstændig som CNN, ABC, NBC målingerne under valget. Undskyld, men folk vil have grænsesikkerhed og ekstreme sikkerhedstjek."

Her går vi ikke i dybden med indholdet af det Trump skriver om, men prøv at lægge mærke til måden begrebet "fake news" bliver brugt på. Uden at gå for meget ind i historien, reagerer Trump her blandt andet på historier om amerikanernes forhold til et indrejseforbud, han

forsøgte at få indført. Et forbud der ville betyde, at folk fra en række primært muslimske lande ikke kunne rejse ind i USA. Rejseforbuddet blev underkendt af en amerikansk dommer og sagen udviklede sig til et stort politisk slagsmål. En meningsmåling fra CNN/ORC viste at 53 procent af amerikanerne ikke var enige i forbuddet, mens 47 procent var enige. En anden måling fra CBS News viste at 51 procent af amerikanerne uenige i forbuddet, mens 45 procent var enige. En tredje meningsmåling fra Reuters viste at 49 procent af amerikanerne var enige, mens 41 procent var uenige.²⁵

I sit tweet skriver Donald Trump, at alle negative målinger, altså målinger der går i mod hans politik på området,

²⁴ <http://www.b.dk/kommentarer/pressens-selektive-fakta-versus-trumps-alternative-fakta>

²⁵ <http://time.com/4660961/donald-trump-travel-ban-polls-fake-news/>

er falske nyheder. Og så kritiserer han, i samme omgang, flere amerikanske medier for at have ramt forkert med meningsmålinger under den amerikanske præsidentvalgkamp i 2016. Donald Trump har sådan set ret i at mange medier ramte forkert med meningsmålingerne under valgkampen i 2016, men her skriver Donald Trump

direkte, at de negative målinger er falske nyheder.²⁶ Igen tager jeg ikke stilling til hvem der har ret og går ikke ind i en analyse af amerikanske meningsmålinger. Til gengæld kan man se det som et eksempel på hvordan begrebet falske nyheder måske også bliver brugt lidt løst, i dette tilfælde virker det som en mere generel kritik af de ame-

rikanske medier. Målingerne kommer fra en række anerkendte medier man normalt stoler på i den amerikanske og internationale medie verden. Derfor har vi ikke nogen grund til at betvivle det de omtalte medier fremlægger her. I hvert fald bliver ikke fremlagt dokumentation for at meningsmålingerne skulle være falske eller forkerte.

FORKLÆDTE FALSKE NYHEDER

En ting er falske nyheder, der er baseret på lodrette løgne. En anden ting er de historier som egentlig bygger på korrekte fakta, men som får en drejning. Måske kunne man kalde dem en slags falske nyheder version 2,0, fordi de er sminket med sandheden. Man kunne også disku-

tere om de derfor ikke er farligere, fordi de er sværere at gennemskue, og fordi behandlingen af dem ofte kommer til at handle om hvad man lige tror på og hvilke synspunkter man har. Kort sagt kan man sige, at ens mavefornemmelse og følelser kan spille en stor rolle i nyheder, som

måske ikke er helt falske, men heller ikke helt sande.

Diskussionen om sandt eller falsk opstår ofte, når det handler om emner der er stærke holdninger til og stor uenighed om.

²⁶ https://www.washingtonpost.com/news/politics/wp/2017/02/06/equating-bad-polls-with-fake-news-trump-further-inflates-his-surreality-bubble/?utm_term=.d4efca9d2d40

ANGREB ELLER VILDFAREN NYTÅRSRAKET?

Det amerikanske netmedie Breitbart bragte på et tidspunkt en nyhed om, at en 1.000 mand stor hob angreb politiet og satte ild til Tysklands ældste kirke. I artiklen bliver det beskrevet at gruppen råbte *"Gud er stor"* på arabisk, *"Allahu Akhbar"*, at der var mange mænd fra Nordafrika og en aggressiv stemning.²⁷

Efter den omtalte nytårsaften besøgte DR også Dortmund. Det viste sig, at der ganske rigtigt havde været ballade og, at de involverede unge havde kastet kanonslag mod politiet, men uroen blev hurtigt standset, ifølge DRs korrespondent i Tyskland, Michael Reiter. Og der var faktisk gået ild i noget, men der var tale om et stillads ved kirken, som blev ramt af en raket.

"Her har vi altså at gøre med en ret snedig falsk nyhed. En historie, der har en sand kerne- altså balladen -men som er pakket ind i en kæmpe løgn: At islamister skulle have udført

et koordineret angreb mod en kristen kirke," siger Michael Reiter.

Historien fik enorm omtale i mange medier, både i Tyskland og internationalt. I Tyskland har flere politikere og journalister kritiseret måden historien er blevet fremstillet på. Nogle mener, at det er et forsøg på at skabe had.²⁸

Der ligger mange artikler om historien på nettet, også med udtalelser fra politiet i Dortmund. For eksempel siger en talsperson fra politiet i byen, at 1.000 personer var samlet for at fejre nytår med fyrværkeri, som man plejer at gøre i Tyskland. En håndfuld politifolk blev såret af fyrværkeri, men ingen blev angrebet. Fyrværkeri ramte et stillads tæt på kirken og der gik ild i noget net, men ilden blev slukket hurtigt, og intet tyder på at det blev gjort med vilje, siger talspersonen Nina Vogt, fra politiet i Dortmund.²⁹

Kritikken her er kort sagt, at mediet, næsten direkte, forsøger at skabe en historie om at 1.000 mænd, migranter med muslimsk baggrund, går til angreb på en kristen kirke og sætter ild til den. Kritikerne er bange for, at det er med til at skabe had over for den gruppe mennesker. På trods af de mange artikler og udtalelser fra tysk politi, holder netmediet Breitbart fast i historien og har kun rettet en enkelt ting; at der ikke var tale om Tysklands ældste kirke. Her mener man til gengæld at politiet, medierne og politikerne fører smædekampagne mod Breitbart. Mediet peger på, at ordet "muslim", migrant eller flygtning ikke er nævnt.³⁰ Uanset hvordan man ser på det, og hvad man i øvrigt mener, så viser hele historien, at det betyder meget hvordan man fremlægger begivenheder. Og det vil der uden tvivl fortsat være meget stor opmærksomhed på, især når der er mange følelser på spil, for eksempel i en politisk valgkamp op til et valg.

HVORDAN OPDAGER MAN FALSKE NYHEDER?

Hvis du søger dine nyheder på DR, TV2, Berlingske, Politiken, Ekstrabladet, BT, Jyllands-Posten, Information, Kristeligt Dagblad, Børsen og andre kendte medier, kan du føle dig rimelig tryk. Man kan naturligvis have sine meninger og holdninger om de etablerede medier, men det er medier der generelt arbejder med seriøse journalistiske metoder.

Og på de medier satser man i hvert fald ikke på falske nyheder, fordi man går meget op i at bevare troværdigheden. Og netop derfor forsøger folk, der laver falske nyheder, nogle gange at snyde dig til at tro, at nyheden kommer fra et af de kendte medier. Det så vi i eksemplet med Mette Blomsterberg og den falske nyhed, der lignede noget fra

Ekstra Bladet. Så hold øje med om der på Facebook er et blåt "hak" ud for siden, som viser at siden er verificeret eller godkendt af Facebook. Det kan jo også laves så det ser rigtigt ud, derfor skal du også holde øje med om netadressen er rigtig.

²⁷ <http://www.breitbart.com/london/2017/01/03/dortmund-mob-attack-police-church-align/>

²⁸ <http://www.independent.co.uk/news/world/europe/breitbart-news-dortmund-police-new-years-eve-fake-news-germany-angela-merkel-syrians-refugee-crisis-a7514786.html>

²⁹ <http://www.foxnews.com/world/2017/01/04/german-police-slam-reports-new-years-migrant-violence.html>

³⁰ <http://www.breitbart.com/london/2017/01/08/fake-news-fake-news-media-sow-division-with-dishonest-attack-on-breitbart-allahu-akbar-church-fire-story/>

BEVÆG DIG SOM BLOMSTERBERG

Den falske historie, vi var inde på tidligere, om at Mette Blomsterberg anbefalede et nyt slankeprodukt, blev hurtigt opdaget. Hun ved jo det ikke passer og kunne reagere med det samme. Men vi andre kunne sagtens blive snydt her, fordi vi ikke, som Blomsterberg, ved, at det er løgn. Her kunne vi med fordel have kigget på hvor historien kom fra, altså hvad der står i adressefeltet. Historien kom

fra en hjemmeside der mindede om eb.dk, hvilket er ret lumske. En enkelt streg eller et punktum et andet sted i adressen gør en kæmpe forskel når det gælder netsider, fordi det netop kun er eb.dk, der faktisk er Ekstra Bladet. Så hold også øje med endelserne og om der måske har sneget sig et .org eller et .net ind i stedet for. Selvom Mette Blomsterberg, af gode grunde, med det samme

kunne sige det var en falsk nyhed, så kan vi alligevel lære noget af det hun selv lagde mærke til. For eksempel den underlige stavemåde, der var i overskriften. Sådan plejer journalister nemlig ikke at skrive. Men hvis folkene bag falske nyheder bliver bedre til at stave, så må vi være mere endnu mere opmærksomme på netadressen og hvor historien faktisk kommer fra.

UKENDTE SIDER – GIV AGT!

Du skal være på vagt, hvis nyheden kommer fra et medie man aldrig har hørt om før. Ofte kommer falske nyheder fra sider, der ser lidt underlige ud, måske er der en del stavfejl og formuleringsfejl eller også er der ikke ret meget på siden. Nogle gange ligner den falske nyhed en dårlig kopi af nyhederne fra de mere etablerede medier og har, som vi har været inde på, et navn der minder om et andet navn, man allerede kender. Men hvis en nyhed lige dukker op, og du ikke ser andet end overskriften og et billede, kan nyheden som sådan set se meget fin ud. Prøv at undersøge siden nærmere, kig ned i bunden og se hvem der står som afsender. Er der for eksempel en adresse og telefonnummer på mediet, eller er der kun

en mailadresse? Prøv at søge lidt på nettet for at se om andre har omtalt den som falsk og gør noget så simpelt som at søge på sidens navn eller de folk, der påstår at stå bag den. Prøv at kigge på om overskrift og tekst passer sammen.

Falske nyheder er lavet for at fange din opmærksomhed og derfor er overskriften ofte meget fængende. Hvis overskriften ikke passer med det, der står i teksten under, så er der nok noget galt. Kig grundigt efter om nogen er citeret i artiklen og prøv at søge på deres citat for at se om det dukker op andre steder. Nogle gange bliver citaterne tyvstjålet fra "rigtige" artikler og sat ind.

Kig også på om billederne giver mening. Er det for eksempel tydeligvis billeder fra en anden sammenhæng? Ser billederne manipulerede ud? Og endelig er det en rigtig god ide at krydstjekke med andre sider. Hvis nyheden kun er omtalt et enkelt sted skal du være endnu mere forsigtig.

Falske nyheder er ofte noget, der fanger ens opmærksomhed, fordi det virker som en ret vild nyhed eller en stor nyhed. Her skal alarmklokkerne ringe. For hvis nyheden virker for god til at være sand, så er den måske netop for god til at være sand.

FEM GODE KRITISKE SPØRGSMÅL

Kommer nyheden fra et medie du kender?

Hvis det er et af de kendte medier, er der normalt ikke problemer. Men hvis du aldrig har hørt om mediet, skal du være ekstra forsigtig. Undersøg netadressen, afsenderoplysninger og søg på mediets navn.

Er nyheden på flere medier?

Hvis en nyhed er på flere eller mange af de kendte medier, er der normalt ikke noget problem. Men hvis du kun kan finde nyheden et enkelt sted, skal du være forsigtig.

Ser det mærkeligt ud?

Se efter om der er mange stavfejl og engelske ord. Kig på om overskrift, tekst og billeder passer sammen.

Er nogen citeret i historien og hvem er de?

Undersøg om citaterne giver mening, prøv eventuelt at søge på citaterne. Måske dukker de op andre steder i en helt anden sammenhæng. Så skal du være på vagt.

Lyder det simpelthen for vildt?

Nogle gange er historien simpelthen bare for vild. Og så skal du være forsigtig, for så mange vilde historier er der heller ikke.

Mere på erkanozden.dk

Det var et kort overblik over hvordan falske nyheder kan se ud og hvad vi kan gøre for at blive bedre til at opdage dem. Virkeligheden er ikke hverken sort eller hvid, så der er naturligvis mange flere nuancer og gråzoner når det gælder nyheder, formidling og diskussionen om sandt eller falsk. Nyheder og journalistik står aldrig stille og slutter ikke med en kort e-bog. Så du er altid velkommen til at kigge forbi erkanozden.dk, hvor du finder videoer, beskrivelser og gode råd.

 erkanozden.dk

 [Journalist.ErkanOzden](https://www.facebook.com/Journalist.ErkanOzden)

 [@erkanoezden](https://www.instagram.com/erkanoezden)

 [@erkan_ozd](https://twitter.com/erkan_ozd)

 [erkanozden](https://www.snapchat.com/add/erkanozden)

REFERENCER

Pew Research Center. (December 2016) Many Americans Believe Fake News Is Sowing Confusion.

Lokaliseret d. 19. marts 2017:

<http://www.journalism.org/2016/12/15/many-americans-believe-fake-news-is-sowing-confusion/>

Stanford University og NBER. (Januar 2017) Social Media and Fake News in the 2016 Election.

Lokaliseret d. 14. marts 2017:

<http://web.stanford.edu/~gentzkow/research/fakenews.pdf>

<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/gch2.201600008/epdf>

<http://www.newyorker.com/culture/culture-desk/life-under-alternative-facts>

https://www.washingtonpost.com/politics/trump-in-cia-visit-attacks-media-for-coverage-of-his-inaugural-crowds/2017/01/21/f4574dca-e019-11e6-ad42-f3375f271c9c_story.html?utm_term=.b9d46e8c00ca

https://www.buzzfeed.com/craigsilverman/how-macedonia-became-a-global-hub-for-pro-trump-misinfo?utm_term=.ywAOM6wwO#.upAgkyrrg

<http://insider.foxnews.com/2016/10/07/robert-de-niro-rips-donald-trump-new-ad-kelly-file-exclusive>

http://politiken.dk/udland/fokus_int/Fokus_pr_sident_valg_2016/article5611792.ece

<http://www.bbc.com/news/magazine-38168281>

<http://www.bbc.com/news/business-38631847>

<http://www.nber.org/papers/w23089.pdf>

<http://www.dr.dk/nyheder/indland/blomsterberg-offer-fake-news-det-er-virkelig-ubehageligt>

<http://ekstrabladet.dk/flash/dkkendte/mette-blomsterberg-er-offer-for-fake-news/6541189>

<http://www.npr.org/sections/thetwo-way/2016/12/15/505728377/facebook-details-its-new-plan-to-combat-fake-news-stories>

<http://www.npr.org/sections/thetwo-way/2016/12/15/505728377/facebook-details-its-new-plan-to-combat-fake-news-stories>

<http://www.usatoday.com/story/news/world/2017/02/01/german-election-fake-news/97076608/>

https://www.washingtonpost.com/news/fact-checker/wp/2017/01/22/spicer-earns-four-pinocchios-for-a-series-of-false-claims-on-inauguration-crowd-size/?utm_term=.ce3773b13750

<https://www.theguardian.com/us-news/2017/jan/23/sean-spicer-white-house-press-briefing-inauguration-alternative-facts>

<http://www.usatoday.com/story/news/politics/2017/01/24/fact-check-inauguration-crowd-size/96984496/>

<http://www.usatoday.com/story/tech/talking-tech/2017/01/24/snapchat-clamps-down-clickbait/96995456/>

<http://nyheder.tv2.dk/business/2017-02-07-snapchat-stif-tere-kraever-milliarder-men-vil-selv-bestemme-det-hele>

<http://www.breitbart.com/london/2017/01/03/dortmund-mob-attack-police-church-alight/>

<http://www.independent.co.uk/news/world/europe/breitbart-news-dortmund-police-new-years-eve-fake-news-germany-angela-merkel-syrians-refugee-crisis-a7514786.html>

<http://www.foxnews.com/world/2017/01/04/german-police-slam-reports-new-years-migrant-violence.html>

<http://www.breitbart.com/london/2017/01/08/fake-news-fake-news-media-sow-division-with-dishonest-attack-on-breitbart-allahu-akbar-church-fire-story/>

<http://www.independent.co.uk/news/world/americas/us-politics/kellyanne-conway-alternative-facts-oscar-best-picture-gaffe-donald-trump-bowling-green-massacre-a7610831.html>

FALSKE NYHEDER e-bog af Erkan Özden

Copyright: Erkan Özden, 2017

Grafisk opsætning: Rikke Jensen

Ophavsret:

Indholdet af denne bog er til fri afbenyttelse for privatpersoner, i skoler, gymnasier og på andre uddannelsesinstitutioner. Indholdet må ikke bruges til kommercielt formål uden skriftlig tilladelse.